

Kulturális metaforák és sémák a magyar népdalok FOLYÓ-reprezentációiban

2. rész*

2.4. A MÚLÓ SZERELEM ELFOLYÓ VÍZ kulturális metafora. A folyó folyása egyirányú és megváltoztathatatlan. Ez a jelenség a népdalokban több érzelem kifejezésének a forrásává vált. A (15)-ös népdalban a visszafelé folyó víz fiktív képe valamely lehetetlen történés metaforikus reprezentációja. A konceptualizáció az elváláskor érzett bánat terhére hasonlítja annak valószínűségéhez, hogy egy ilyen természeti jelenség bekövetkezzék.

(15) *Könnyebb a Marosnak
Visszafelé folyni,
Mint nekem, te rózsám,
Tőled elszakadni.*
(Szerelmi dalok: 376)

A folyás irányának más metaforikus jelentését figyelhetjük meg (16)-ban.

(16) *Lefelé folyik a Tisza,
Nem folyik a többé vissza.
Rajtam van a rúzsám csókja,
Ha sajnálja, vegye vissza.*
(Szerelmi dalok: 122)

A *lefelé folyik* kifejezés a folyó természetes folyási irányára utal. A konceptualizáció tapasztalati alapja itt az, hogy a víz részecskéi a megnyilatkozó helyzetétől folyamatosan távolodnak, így az igekötők (*le, vissza*) a konceptualizáló kiindulópontjához képest deiktikusan értelmezendők. Figyelemre méltó a beszélő (aki a női-férfi szerepsémák szerint feltételezhetően a lány, míg az elhagyó a legény) ironikus üzenete a 4. sorban a tőle érzelmileg eltávolodó társhoz. A lány nemcsak arra mutat rá, hogy a csók a legény szerelmének bizonyítéka, hanem arra is, hogy a megtörtént intimitás nem tehető meg nem történtté. A csók jelentősége a lány számára azt jelzi, hogy az valójában metonimikusan a szexuális aktus egészére utal, a CSÓK A SZEXUÁLIS AKTUS HELYETT (A KOMPLEX ESEMÉNY EGYIK ELEME EGY MÁSIK ESEMÉNY HELYETT) metonímiával. Az elhagyott lány ironikusan azt tanácsolja a legénynek, a múlt szerelemmel együtt vegye vissza

* Lásd Magyar Nyelv 114. 2018: 156–168. DOI: 10.18349/MagyarNyelv.2018.2.156.

A tanulmány az EFOP-3.6.1-16-2016-00017 számú Nemzetköziesítés, oktatói, kutatói és hallgatói utánpótlás megteremtése, a tudás és technológiai transzfer fejlesztése mint az intelligens szakosodás eszközei a Széchenyi István Egyetemen című pályázat támogatásával készült.

a vonzalma bizonyítékát is, ha tudja. Az idő és az események nem fordíthatók vissza: a jelenet térbeli viszonyai így temporális viszonyokra utalnak (pl. A MÚLÓ IDŐ EGY TÁRGY MOZGÁSA metafora, ahol a tárgy a víz, vö. LAKOFF 1992: 213–214). A népi konceptualizációban a vízfolyás időbeli aspektusát reprezentálja a *Sok víz lefolyt a Dunán azóta* szólás, amely annyit jelent: 'sok idő eltelt azóta'. Az elfolyó víz a szexuális eseményekre és a másik fél elmúlt érzelmeire is vonatkozik. A képi séma alapja így A MÚLÓ SZERELEM ELFOLYÓ VÍZ kulturális metafora. Ezért is érvényes a (3)-as népdalban a *folyó vize* közvetlen és metaforikus értelmezése a szexualitás vonatkozásában, amelyben az IDŐ/ESEMÉNYEK MÚLÁSA is a konceptualizáció fontos része.

A (17)-es népdalban a folyó víz reprezentációja közeli nézőpontot és szűk perspektívát implikál.

(17) *Kapum előtt foly el a víz,
Kapum előtt foly el a víz.
Gyenge babbám, bennem ne bízz!
Gyenge babbám, bennem ne bízz!*

*Ha bízol es, csak keveset,
Ha bízol es, csak keveset,
Mer én téged nem szeretlek,
Mer én téged nem szeretlek.
(Szerelmi dalok: 241)*

Ezúttal az elfolyó víz természeti tapasztalata a beszélő múltó érzelmeit képezi le, és saját hűtlenségét szemlélteti, erre utal a *bennem ne bízz* felszólítás. Ennek alapján figyelmezteti kedvesét a saját érzelmei megbízhatatlanságára, hiszen azok a víz elfolyásához hasonlóan törvényszerűen múlandók. A jelenet alapja szintén A MÚLÓ SZERELEM ELFOLYÓ VÍZ kulturális metafora, a kapu pedig metonimikusan (A HELY A BENNE LAKÓ SZEMÉLY HELYETT) reprezentálja a konceptualizálót.

Nagyon hasonló, de összetettebb jelenet figyelhető meg a (18)-as szövegben

(18) *Házam előtt a Tisza folydogál;
Közepében felnőtt három nádszál,
Hajtogatja a szélnek fujása.
Eszembe jut rózsám búcsúzása.
(Szerelmi dalok: 364)*

A 4. sorban közölt tömör érzelmi üzenetet dolgozza ki az 1–3. sor természeti képe. A beszélő érzelmi helyzetének két fő eleme a szerelmesek elválása és az emlékezés. Elsőként a tárgyak térbeli lokalizációja referenciapont-szerkezetekben, azaz egymáshoz viszonyítva konstruált (vö. LANGACKER 2001; BARANYINÉ KÓCZY 2016): ház ⇒ előtte ⇒ folyó ⇒ közepe ⇒ három nádszál. A ház metonimikusan a tulajdonosára utal (én), a környezetében lévő tárgyak pedig az erős személyes referenciát jelenítik meg. A nádszálak elhelyezkedése a folyó közepén

olyan orientáció, amely fontosságot fejez ki. A szövegben a nádszálak metaforikus jelentése nincsen kifejtve, jelentheti a lányt vagy a kapcsolatot magát is, ez utóbbi valószínűbb, mivel a hármasszám és a nádszálak mozgása ennek keretében értelmezhetővé válik. Eszerint a folyóvíz sodrása ellenére felnőtt növény azt illusztrálja, hogy a kapcsolat a külső negatív hatások ellenére fejlődött ki. Az ELFOLYÓ VÍZ forrástartománya a MÚLÓ IDŐ (emlékezés) és a MÚLÓ ÉRZELMEK céltartományokat is előhívja. A SZÉL jelenthet EMLÉKEZÉST vagy PLETYKÁT, a szél hatására hajladozó nádszálak pedig a kapcsolat gyengeségét (BARANYINÉ KÓCZY 2011c, 2018). A képi séma fő leképezései a következők:

	KAPCSOLAT	NÁDSZÁLAK
A KAPCSOLAT GYENGESÉGE		NÁDSZÁLAK HAJLÁSA
MÚLÓ IDŐ / ELVÁLÁS		ELFOLYÓ VÍZ
A KAPCSOLAT FONTOSSÁGA		FOLYÓ KÖZEPE
EMLÉKEZÉS/PLETYKA		FÚJÓ SZÉL

Ezen a képi sémán alapul a (19)-es népdal is:

(19) *Szeged alatt folyik el a Tisza.*
Kedves rózsám, ne várj többé vissza:
Vagy a Tisza, vagy a széles Duna
Megemészt már engem nemsokára.
 (Szerelmi dalok: 55)

A céltartomány nem a hűtlenség, hanem a szerelmesek elválása. A megnyilatkozó búcsúzásából kiderül, hogy külső erő (törvény) hatására, kényszerűségből hagyja el az otthonát és a szerelmi társát, mivel negatív jövőt jósol magának (pontosabban halált: *Vagy a Tisza, vagy a széles Duna / Megemészt már engem nemsokára*); a legvalószínűbb okok a bujdosás vagy a katonaság. A FOLYÁS elválást vagy az otthon elhagyását jeleníti meg.

2.5. Az ÁTKELÉS A FOLYÓN képi séma. A népdalok folyó-reprezentációinak egy részében nem a folyóvíz áll a figyelem fókuszában, hanem maga a folyó, amely két partot választ el. Ebben a konceptualizációban a tapasztalati alap a folyók mint földrajzi képződmények, amelyek két (gyakran ellentétes jellemzőket mutató) területet választanak el, ahol nehéz az átjárás egyik partról a másikra. Ezek a jelenetek az ÁTKELÉS A FOLYÓN kulturális sémát dolgozzák ki (20). A séma alapjául azok a kulturális meggyőződések szolgálnak, hogy a folyók gyakran átmenetet és ellenétet fejeznek ki (NAGY ABONYI 2015: 110), az elérhetetlen dolgok, személyek helye pedig a folyó túlsó partja (LÜKŐ 1942/2001: 198).

(20) *Mély a Tiszának a széle,*
De még mélyebb a közepe.
Barna legény kerülgeti,
Átal akar rajta menni.

*Átal akar rajta menni
Tearózsát szakítani.
Tearózsa, ne illatozz!
Reám, babám, ne várakozz!*

*Mert ha reám várakozol,
Akkor meg nem házasodol.
Gyenge vagy a házasságra,
Nem illik a csók a szádra.
(Szerelmi dalok: 406)*

A dal reprezentációjában a legény és a tearózsa képében megjelenő lány a folyó átellenes partjain tartózkodnak. A folyó ilyen értelemben valódi és metaforikus választóvonal is közöttük. A legény *kerülgeti*, át akar kelni a folyón (ide kapcsolható a SZERELEM UTAZÁS metafora, KÖVECSES 2000: 26), hogy leszakítsa a tearózsát, amely kifejezi a vágyát, hogy együtt legyen a lánnyal (vö. SZERELEM KÖZELSÉG / A KAPCSOLAT KÉT ENTITÁS TÁVOLSÁGA érzelmi metafora, KÖVECSES 2000: 92), de egyúttal a hezitálását is jelzi. A népi konceptualizációban a VIRÁG LESZAKÍTÁSA konvencionális forrástartomány a SZERELMI EGYÜTTLÉT (szexuális aktus, esetleg házasság) kifejezésére, mint a (21)-es népdalban. A kalapot díszítő bokréta a vőlegény esküvői díszét idézi metonimikusan.

(21) *Két szál pünkösdrózsa
Kihajlott az útra,
El akar hervadni,
Nincs, ki leszakassza.*

*– Szakaszd le te, Mari,
Kössed bokrétának,
Kössed a Pajzs István
Pörge kalapjára!
(Párosítók: 6)*

A tearózsa csupán az illatával vonzza a legényt, így a leány passzív várakozó attitűdjét jeleníti meg. A legény számára az átkeléskor a folyó fizikai akadály, ami a kapcsolat nehézségeit fejezi ki a NEHÉZSÉGEK AKADÁLYOK fogalmi metafora kultúraspecifikus megfelelőjeként. A nehézség mértéke arányos a part és a meder mélységével. A külső erők konfliktusa (a folyó veszélye szemben a rózsa vonzó illatával) egyben a legény belső konfliktusát reprezentálják: vállalja-e a szexuális aktussal járó kockázatot, tekintve, hogy a lány „gyenge” a házasságra, vagyis nem megfelelő potenciális házastárs számára.

AZ ÁTKELÉS A FOLYÓN kulturális séma szerelmi kontextusban értelmezhető: a (22)-es népdalban a *felkeresem a babám* A KOMPLEX ESEMÉNY EGYIK ELEME EGY MÁSIK ESEMÉNY HELYETT metonímia alapján a szexuális együttlétet fejezi ki; ezt támasztja alá a ló jelenléte (*átugratok*) és a napszakra utalás (*ma éjjel*):

- (22) *Még ma éjjel átugratok a Tiszán,
s felkeresem a babám.
Bent lakik a, bent lakik a városban,
a harmadik utcában.
Kék nefelejcs, csipkerózsa, rezeda
nyílik az ablakában.
(Szerelmi dalok: 133)*

A konceptualizáló vágyakozását egy olyan fiktív jelenet szemlélteti, amelyben az mentálisan követi végig (szimulálja) azt az utat, amelyen eljut a kedvese házához (vö. BARANYINÉ KÓCZY 2014a: 94, 2016).

Az átkelés a folyón veszéllyel jár, ezért erős motiváció és bátorság szükséges hozzá. Míg (20)-ban a magas part és a mély folyómeder jelölte a nehézségeket, a (23)-as népdal központi témája a veszélytől való félelem.

- (23) *Átúlmennék én a Tiszán, nem merek, nem merek, de nem merek;
Attul félek, hogy a Tiszába jesek, hogy a Tiszába jesek:
Lovam hátán – seje-haj, férefordul a nyereg,
Tisza, Duna habgyai közt elveszek, a babámé nem leszek.
(Szerelmi dalok: 132)*

A szövegben nincsen utalás a metaforikus reprezentációra (esetleg a záró *a babámé nem leszek* kifejezésben), így nincsen kifejtve sem a folyóba esés pontos metaforikus jelentése, csupán hogy egy várható bajt jelez. A vízbe esés és az állítás, hogy *a babámé nem leszek*, nem szükségszerűen ok-okozati következmény. Ehelyett azt a morális konfliktust jeleníti meg, amellyel a legény szembe-sül: tudva, hogy nem veheti el a lányt, nem akar bajba kerülni a szexuális aktus következményeként. Ezzel szemben a (22)-es népdalban a folyó átugratása a lóval kifejezi a morális dilemma, a morális gát hiányát.

Az ÁTKELÉS A FOLYÓN kulturális séma alapvető leképezései az alábbiak:

JELENLEGI ÁLLAPOT	INNENSÓ FOLYÓPART
INTIM KAPCSOLAT A LÁNNYAL	TÚLSÓ FOLYÓPART
ÉRZELMI TÁVOLSÁG	MESSZE
LEGÉNY	LEGÉNY/LÓ
LEÁNY	TEARÓZSA
VONZÓDÁS	A RÓZSA ILLATA
SZERELMI EGYÜTTLÉT	A RÓZSA LESZAKÍTÁSA
NEHÉZSÉGEK A KAPCSOLATBAN	FOLYÓ
A NEHÉZSÉGEK MÉRTÉKE	A FOLYÓ MÉLYSÉGE
BAJBA KERÜLNI	BELEESNI A FOLYÓBA
ÉRZELMI/TESTI KÖZELEDÉS	ÁTKELÉS A FOLYÓN

Ebben a konceptualizációs keretben a FOLYÓ jelentését leginkább A NEHÉZSÉGEK A KAPCSOLATBAN FOLYÓ metafora fejezi ki. Az ÁTKELÉS vagy egyszerű intim

együttlétre utal, vagy kiterjeszthető a kapcsolat jövőjére is, a legénykor és a házasság közti szimbolikus határ átlépésére. További kérdés az, hogy ez a kulturális séma is az ÉRZELEM FOLYÓVÍZ metaforából eredeztethető-e. Tulajdonképpen a veszély forrása itt is a folyóvíz, amely elválasztja (és összeköti) a szerelmeseket. A legény dilemmája a természeti tartományban („Átkeljek-e a folyón?”) úgy értelmezhető az érzelmi/erkölcsi tartományban: „Hagyjam-e, hogy érzelmeim elragadjanak?”. Így a folyó itt is értelmezhető az érzelmek reprezentációjaként.

3. Következtetések. A tanulmányban empirikus vizsgálat alapján tártam fel a népdalok FOLYÓ-reprezentációi mögött rejlő kulturális konceptualizációkat. A tanulmányban leírt elemzések igazolták, hogy szerelmi kontextusban a konceptualizációk egy közös alapra, AZ ÉRZELEM FOLYÓVÍZ kulturális metaforára vezethetők vissza. A vizsgálat során két fő képi sémát azonosítottam a népdalokban. Egyikük az ÁTKELÉS A FOLYÓN, amelyhez a NEHÉZSÉGEK A KAPCSOLATBAN FOLYÓ kulturális metafora kapcsolódik, és a szerelmi kapcsolat szociális, érzelmi és morális dilemmáit, nehézségeit konceptualizálja. A másik jellemző képi séma a LÓITATÁS A FOLYÓBAN, amely számos különböző kulturális metafora konceptualizációjának a reprezentált vagy rejtett része, és a szexuális aktust és annak körülményeit (a lány hajlandóságát vagy ellenállását) jeleníti meg. Az alábbi 1. ábra AZ ÉRZELEM FOLYÓVÍZ kulturális metafora fő forrástartományait és a hozzájuk kapcsolódó specifikus metaforákat szemlélteti.

1. ábra
A FOLYÓ kulturális metaforái szerelmi kontextusban

A korpuszalapú vizsgálat alapján a népdalokban rejlő kulturális metaforákról a következő megállapításokat tehetjük. A népdalokkal kapcsolatban hangsúlyozott intertextualitás lényeges elemét képezi a természeti jelenetekben kifejezett

kulturális konceptualizációk heterogén eloszlása. Ez az elv a metaforák és sémák kifejtetlen elemeinek és közös kapcsolódási pontjainak a feltárásához segít: az egyes jelenetek a metaforák más és más részletét dolgozzák ki, így a szövegek összehasonlító vizsgálatában részletesen azonosíthatók a képek mögött rejlő konceptualizációk. A népdalok fogalmi hálózatának a jellege így hasonló a kulturális konceptualizációk eloszlásának esetében általában megfigyelt jellemzőkhöz.

Az egyes kulturális metaforák és leképezési viszonyaik azonosítása azért okoz nehézséget, mert a metaforák erőteljesen kapcsolódnak bizonyos képi sémákhoz, így ugyanazok a forrástartományok az egyik sémában másként értelmezhetők, mint a másokban. Erre példa az, hogy a FOLYÓVÍZ jelentheti magát az érzelmet, a kapcsolati nehézséget, a lány vagy a fiú érzelmét, avagy az intimitás kifejeződését is, a képi sémában megjelenő funkciója szerint.

Fontos jellemzője a népdaloknak az is, hogy vannak olyan példák, amelyekben nincs vagy csak kevés utalás van a céltartományra, így a kívülálló számára felmerülhet az, hogy a népdal nem metaforikus. Ezzel szemben a kulturális közösséghez tartozó vagy a népi világképet ismerő számára nyilvánvaló a metaforikus értelem és az egyes elemek megfeleltetési viszonya. Ez a jellemző két okra, konceptualizációs jellemzőre vezethető vissza: egyfelől a népdalokat átható SZEMÉRMESSÉG sémának az egyik megnyilvánulása ez, vagyis a szexuális tartalomra utalás teljes elkerülése; másfelől a kulturális metaforák egyik tulajdonsága az, hogy csak a kulturális közösség tudásával rendelkezők azonosíthatják a metaforát és annak megfeleltetéseit, a kívülálló számára még a metafora jelenléte sem egyértelmű.

A vizsgálat arra is rávilágít, hogy a FOLYÓ-metaforák nem magyarázhatók kizárólagosan generikusabb szintű fogalmi metaforákkal, mert mind a forrástartományhoz kötődő tapasztalat, mind pedig a céltartomány értelmezési kerete nagymértékben a szociokulturális kontextus által motivált. A népdalok esetében egy általános kulturális séma, a SZEMÉRMESSÉG érvényesül mind a SZERELEM érzelmi és erkölcsi jellegű reprezentációinak tartalmában, mind pedig a megjelenítés nyelvi formájában, amelynek lényeges eleme a sematikusság és a szemantikai homály. A tanulmány elméleti kerete lehetőséget ad más szövegtípusok vizsgálatára, valamint kultúrák közti komparatív elemzésre is, továbbá bővíti a kulturális metaforák még kezdetlegesen mondható korpuszvezérelt elemzéseinek a tárát.

Kulcsszók: kulturális konceptualizáció, kulturális metafora, kulturális nyelvészet, népi konceptualizáció, népdal, képi séma.

Hivatkozott irodalom

- BARANYINÉ KÓCZY JUDIT 2011a. Szövegtípus és deixis: a térdeixis funkciója a magyar népdalban. *Magyar Nyelvőr* 135: 36–47.
- BARANYINÉ KÓCZY JUDIT 2011b. Az *erdő* konceptualizációja a magyar népdalokban. *Magyar Nyelv* 107: 318–325, 398–406.
- BARANYINÉ KÓCZY JUDIT 2011c. Az időjárás mint szemantikai összetevő a magyar népdalokban. In: PARAPATICS ANDREA szerk., *Félúton 6. A hatodik Félúton konferencia (2010) kiadványa*. <http://hdl.handle.net/10831/8068>

- BARANYINÉ KÓCZY JUDIT 2014a. Referenciapont, -szerkezet és -lánc a népdalok térszemantikai konstrukciójában. *Magyar Nyelvőr* 138: 83–99.
- BARANYINÉ KÓCZY JUDIT 2014b. *A magyar népdal térszemantikai megközelítése*. Doktori értekezés. ELTE, Budapest.
- BARANYINÉ KÓCZY JUDIT 2015. Közösségi vagy személyes? Perspektivizáció a magyar népdalban. *Jelentés és nyelvhasználat* 2: 31–44. <http://jeny.szte.hu/jeny-2015-baranyinekj>
- BARANYINÉ KÓCZY, JUDIT 2016. Reference point constructions in the meaning construal of Hungarian folksongs. *Cognitive Linguistic Studies* 3/1: 113–133. <https://doi.org/10.1075/cogls.3.1.06bar>
- BARANYINÉ KÓCZY JUDIT 2017. Mi a kulturális metafora? *Magyar Nyelvőr* 140: 404–425.
- BARANYINÉ KÓCZY, JUDIT 2018. *Nature, metaphor, culture: Cultural conceptualizations in Hungarian folksongs*. Springer, New York – London – Singapore. <https://doi.org/10.1007/978-981-10-5753-3>
- BELL, PETER D. 1985. *Peasants in socialist transition: Life in a collectivized Hungarian village*. University of California Press, California.
- BERGER, PETER L. – LUCKMAN, THOMAS 1967. *The Social Construction of Reality. A Treatise in the Sociology of Knowledge*. Penguin Books, Harmondsworth.
- BÓDÁN ZSOLT 2008. Erkölcs, szerelem, szexualitás: a megesett lány a régi falusi társadalomban. In: BAKÓ BOGLÁRKA – TÓTH ESZTER ZSÓFIA szerk., *Határtalan nők: Kizártak és befogadottak a női társadalomban*. Nyitott Könyvműhely, Budapest. 316–337.
- FAUCONNIER, GILLES – TURNER, MARK 2002. *The way we think: Conceptual blending and the mind's hidden complexities*. Basic Books, New York.
- HOPPÁL MIHÁLY 1982. „Parttalan” folklór? A „rejtett tudás” antropológiája. *Korunk* 41: 330–336.
- IDSTRÖM, ANNA 2012. Antlers as a metaphor of pride: What idioms reveal about the relationship between human and animal in Inari Saami conceptual system. In: IDSTRÖM, ANNA – PIIRAINEN, ELISABETH eds., *Endangered metaphor*. John Benjamins, Amsterdam–Philadelphia. 275–292. <https://doi.org/10.1075/clsc.2.13ids>
- JÁVOR KATA 2000. A magyar paraszti erkölcs és magatartás. In: PALÁDI-KOVÁCS ATTILA főszerk., *Magyar néprajz VIII. Társadalom*. Akadémiai Kiadó, Budapest. 601–692.
- KATONA IMRE 1998. Lira. In: VOIGT VILMOS szerk., *A magyar folklór*. Osiris Kiadó, Budapest. 356–399.
- KATONA IMRE 2002. *Szépen szóló madárka. Népdalaink szöveges üzenete*. Masszi Kiadó, Budapest.
- KÖVECSES, ZOLTÁN 2000. *Metaphor and Emotion. Language, Culture, and Body in Human Feeling*. Cambridge University Press, Cambridge.
- KÖVECSES, ZOLTÁN 2005a. *Metaphor in Culture. Universality and Variation*. Cambridge University Press, Cambridge.
- KÖVECSES ZOLTÁN 2005b. *A metafora. Gyakorlati bevezetés a kognitív metaforaelméletbe*. Typotex, Budapest.
- KÖVECSES ZOLTÁN 2012. Mi a kulturális nyelvészet? In: BALÁZS GÉZA – VESZELSZKI ÁGNES szerk., *Nyelv és kultúra – kulturális nyelvészet*. Magyar Szemiotikai Társaság, Budapest. 16–20.

- KÖVECSE, ZOLTÁN 2015. *Where Metaphors Come From: Reconsidering Context in Metaphor*. Oxford University Press, Oxford. [https://doi.org/10.1093/acprof:oso/\[-\]9780190224868.001.0001](https://doi.org/10.1093/acprof:oso/[-]9780190224868.001.0001)
- KÜLLÖS IMOLA 1976. Csángó népdalok kvantitatív stilisztikai elemzése. *Ethnographia* 87: 510–520.
- LAKOFF, GEORGE 1992. The contemporary theory of metaphor. In: ORTONY, ANDREW ed., *Metaphor and Thought*. 2nd edition. Cambridge University Press, Cambridge. 202–251. <https://doi.org/10.1017/CBO9781139173865.013>
- LAKOFF, GEORGE – JOHNSON, MARK 1980. *Metaphors we live by*. University of Chicago Press, Chicago.
- LANGACKER, RONALD W. 2001. Dynamicity in grammar. *Axiomathes* 12: 7–33. [https://\[-\]doi.org/10.1023/A:1012701031022](https://[-]doi.org/10.1023/A:1012701031022)
- LANGACKER, RONALD W. 2008. *Cognitive Grammar*. Oxford University Press, Oxford. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199738632.013.0017>
- LÜKŐ GÁBOR 1942/2001. *A magyar lélek formái*. Táton, Budapest.
- MNL. = ORTUTAY GYULA főszerk., *Magyar néprajzi lexikon* 1–5. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1977–1982.
- MONA ILONA 1959. Népdalszöveg rendszerezés és népdalszöveg tipológia. *Ethnographia* 70: 563–578.
- NAGY ABONYI ÁGNES 2000: A Tisza és a Tisza vize a népszokásokban és a folklórban Zentán és környékén. *Bácsorszag. Vajdasági Honismereti Szemle*. [http://www.zetna.\[-\]org/zek/konyvek/48/b5.html](http://www.zetna.[-]org/zek/konyvek/48/b5.html) (2017. 03. 06.)
- NAGY ABONYI ÁGNES 2015. „Fehér liliomszál, ugorj a Tiszába...” A Tisza és a tisztálkodás folklórja. *Híd* 82/1: 102–110.
- NAGY OLGA 1989. *A törvény szorításában*. Gondolat Könyvkiadó, Budapest.
- ORTUTAY GYULA 1975. A magyar népdal. In: ORTUTAY–KATONA szerk. 1975. 1: 7–69.
- ORTUTAY GYULA – KATONA IMRE szerk. 1975. *Magyar népdalok* 1–2. Szépirodalmi Kiadó, Budapest.
- PALÁDI-KOVÁCS ATTILA 2001. Lótartás. In: UŐ. szerk. *Magyar néprajz II. Gazdálkodás*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 617–657.
- PALMER, GARY B. 1996. *Toward a theory of cultural linguistics*. University of Texas Press, Austin–Texas. <https://doi.org/10.2307/417950>
- POLZENHAGEN, FRANK – FREY, SANDRA 2017. Are marriages made in heaven? A cultural-linguistic case study on Indian-English matrimonials. In: SHARIFIAN, FARZAD ed., *Advances in Cultural Linguistics*. Springer, New York – London – Singapore. 573–606. <https://doi.org/https://doi.org/10.1007/978-981-10-4056-6>
- ROSCHE, ELEANOR – MERVIS, CAROLYN B. 1975. Family Resemblances: Studies in the Internal Structure of Categories. *Cognitive Psychology* 7: 573–605.
- SHARIFIAN, FARZAD 2003. On cultural conceptualizations. *Journal of Cognition and Culture* 3/3: 187–207. <https://doi.org/10.1163/156853703322336625>
- SHARIFIAN, FARZAD 2011. *Cultural Conceptualizations and Language: Theoretical Framework and Applications*. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam–Philadelphia.
- SHARIFIAN, FARZAD 2015. Cultural Linguistics. In: SHARIFIAN, FARZAD ed., *The Routledge Handbook of Language and Culture*. Routledge, London – New York. 478–492.

- SHARIFIAN, FARZAD 2017. *Cultural Linguistics*. John Benjamins, Amsterdam – Philadelphia. <https://doi.org/10.1075/clsc.8>
- SHARIFIAN, FARZAD – DIRVEN, RENÉ – YU, NING – NIEMEIER, SUSANNE eds. 2008. *Culture, Body, and Language: Conceptualizations of Internal Body Organs Across Cultures and Languages*. Mouton DeGruyter, Berlin – New York.
- STRAUSS, CLAUDIA – QUINN, NAOMI 1998. *A Cognitive Theory of Cultural Meaning*. Cambridge University Press, Cambridge. <https://doi.org/10.1017/CBO9781139167000>
- SZELID VERONIKA 2007. *Szerelem és erkölcs a moldvai déli csángó nyelvhasználatban. Kognitív szemantikai elemzés*. Doktori értekezés. ELTE, Budapest.
- TOLCSVAI NAGY GÁBOR 2013. *Bevezetés a kognitív nyelvészetbe*. Osiris Kiadó, Budapest.
- TOMORI VIOLA 2004. A magyar parasztság lélektana. In: FARAGÓ TAMÁS szerk., *Magyarország társadalomtörténete a 18–19. században 2*. Dico Kiadó – Új Mandátum Kiadó, Budapest. 195–203.
- YU, NING 2003. Metaphor, body and culture: The Chinese understanding of gallbladder and courage. *Metaphor and Symbol* 18: 13–31.
- YU, NING 2007. Heart and cognition in ancient Chinese philosophy. *Journal of Cognition and Culture* 7/1–2: 27–47. <https://doi.org/10.1163/156853707X171801>
- YU, NING 2017. Life as opera: A cultural metaphor in Chinese. In: SHARIFIAN, FARZAD ed., *Advances in Cultural Linguistics*. Springer, New York – London – Singapore. 65–88. <https://doi.org/https://doi.org/10.1007/978-981-10-4056-6>

Cultural metaphors and schemata in the representation of RIVER in Hungarian folk songs

Part 2

The aim of this paper is to disentangle the conceptual net lurking behind the appearance of rivers in the context of love in Hungarian folk songs. The theoretical framework of the paper is given by Cultural Linguistics, a branch of cognitive linguistics studying interrelationships of language, culture, and conceptualization. A corpus study of folk songs suggests that one of the main sources of the representation of human feelings is people's experience of nature, implemented in metaphors concerning the natural environment. It can be stated on the basis of the folk songs studied here that metaphoric reference to rivers can be traced back to the conceptual metaphor EMOTIONS ARE WATERCOURSES appearing in a number of specific metaphors and image schemas deeply rooted in cultural experiences. The representational structure of folk songs is organised by an overall cultural schema, CHASTITY, emerging from village dwellers' strict moral norms. The study shows that natural scenes of folk songs are associated with conceptual metaphors, in particular, emotion-metaphors, but a genuine (and full) explanation can only be given in terms of the notion of love as entertained by traditional Hungarian communities and the related socio-cultural norms and moral principles of those communities.

Keywords: cultural conceptualizations, Cultural Linguistics, cultural metaphor, folk conceptualization, folk song, image schema.

BARANYINÉ KÓCZY JUDIT
Széchenyi István Egyetem